

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування «Державні та
муніципальні фінанси»
на тему: «Механізм формування та обслуговування державного боргу
України»

Виконавець:

Студентка Тітаренко М.І.
Факультет ЦЗФН

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Шикіна Наталія Анатоліївна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дослідження проблем механізму формування державного зовнішнього та внутрішнього боргу та напрямів удосконалення обслуговування державного боргу України.

Мета дослідження. Дослідження основних тенденцій та специфічних особливостей формування державного боргу, а також розробка заходів спрямованих на подолання проблем управління державним боргом.

Завдання дослідження:

- дослідити сутність та надати загальну характеристику державного боргу;
- визначити інформаційно-аналітичне та нормативно-правове поняття державного боргу;
- описати наукове обґрунтування проблем управління державним боргом у науковій літературі;
- обґрунтувати методіку та інструментарій оцінки ефективності управління державним боргом;
- провести аналіз зовнішньої та внутрішньої заборгованості України;
- оцінити ефективність боргової політики та рівня боргового навантаження на економіку України;
- обґрунтувати наслідки державного боргу країни та шляхи його мінімізації із врахуванням світового досвіду;
- дослідити проблеми обслуговування державного боргу та намітити перспективи покращення стану боргової безпеки країни;
- побудувати стратегічну модель оптимізації обсягу та структури державного боргу на період 2018-2021 рр.

Об'єкт дослідження. Економічні відносини, що виникають у процесі формування державного боргу та управління ним.

Предмет дослідження. теоретичні аспекти та науково-методичне забезпечення державного боргу України.

Методи дослідження. Методологічну основу дипломної роботи складає діалектичний метод наукового пізнання, системний та комплексний підходи до вивчення теоретичних аспектів утворення та управління державним боргом, у межах якого, в роботі використовуються методи аналізу та синтезу, статистичні прийоми групування, метод графічного зображення. Табличний метод, коефіцієнтний метод, кореляційний аналіз, графічні прийоми з програми Microsoft Excel використані при оцінці показників ефективності управління державним боргом.

Інформаційна база дослідження. Законодавчі та нормативно-правові документи з питань державного боргу України, статистичні та аналітичні звіти Національного банку України, дані Міністерства фінансів України та Державної служби статистики. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених із питань державних фінансів, аналізу, процесів формування та нагромадження зовнішнього боргу.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (93 найменування). Загальний обсяг роботи становить 97 сторінок. Основний зміст викладено на 80 сторінках. Робота містить 15 таблиць, 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні аспекти управління державним боргом»** досліджено сутність та надано загальну характеристику державного боргу, висвітлено інформаційно-аналітичне та нормативно-правове поняття державного боргу, досліджено наукове обґрунтування проблем управління державним боргом у науковій літературі.

У другому розділі **«Сучасний стан управління державним боргом в Україні»** описано методику та інструментарій оцінки ефективності управління державним боргом, здійснено сучасний аналіз зовнішньої та внутрішньої заборгованості України, проведено оцінку ефективності боргової політики та рівня боргового навантаження на економіку України.

У третьому розділі **«Вдосконалення механізму формування та обслуговування державного боргу України»** розглянуто наслідки державного боргу країни та шляхи його мінімізації із врахуванням світового досвіду, визначені проблеми обслуговування державного боргу та перспективи покращення стану боргової безпеки країни, окреслено стратегічну модель оптимізації обсягу та структури державного боргу на період 2018-2021 рр.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Сутність державного боргу країни у науковій літературі обґрунтовується з погляду системи грошових відносин результатом якої є перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів, що надаються як резидентам, так і не резидентам зарубіжними країнами і міжнародними фінансовими організаціями, процес яких утворює боргові зобов'язання і задовольняє пріоритетні державні потреби. Дослідження інформаційно-аналітичного та нормативно-правового поняття державного боргу дозволило визначити традиційно основні цілі управління державним боргом. Визначені типи інституційних моделей управління державним боргом, що поділяються на: міністерську, банківську, агентську. Описано їхні недоліки застосування. Досліджено сутність керівних принципів проведення процедури фінансового контролю державного боргу розроблених Міжнародною організацією вищих органів фінансового контролю. Наукове обґрунтування проблем управління державним боргом у науковій літературі показало, що науковцями привернуто значну увагу до проблем формування і управління державним

боргом. Описано класичні теорії: «функціональні фінанси», витіснення, податкове вирівнювання, фіскальна теорія цін. Описано класичні і меркантилістські погляди на борг. Проведено порівняння зарубіжного і українського підходів до розвитку теорії боргу держави.

2. Дослідження методики та інструментарію оцінки ефективності управління державним боргом дозволило виокремити головні сегменти визначення ефективності функціонування систем управління державним боргом в Україні. Це надало можливість у застосуванні системного підходу, оперативних методів управління. Проведений сучасний аналіз зовнішньої і внутрішньої заборгованості України показав, що державний борг протягом останніх 10 років зріс у 6,8 разів і у 2018 році становив 2168,63 млрд грн. Це відбулося за рахунок зростання у 8,2 рази державного боргу і у 3,4 рази гарантованого державною боргу. Для більшої характеристики і оцінки ефективності боргового навантаження нами побудовано кореляційно-регресійну модель залежності зовнішнього боргу України від темпів приросту ВВП та середнього курсу гривні до долара США і визначено, що на зовнішній борг найбільший вплив здійснює коливання валютного курсу гривні до долара США. При його зростанні на 10% зовнішній борг України зростає на 20%.

3. Наслідками державного боргу країни є нестабільність економіки країни. Від вірно обраного шляху державою щодо погашення державного боргу залежить рівень ставок по відсотках, ефективність бюджету держави, стабілізація курсу національної валюти, залучення інвестицій в економіку держави. Проблеми обслуговування державного боргу залежать від багатьох чинників: макроекономічної політики, кредитного рейтингу, правового забезпечення процесу формування боргів, механізму управління боргом, тощо. Негативний вплив макроекономічної політики призводить до девальвації гривні, інформаційних процесів і безробіття. Загрози борговій безпеці України виникають із-за недосконалої нормативно-правової бази, відсутності дієвого механізму управління державним боргом, недостатньої фінансової спроможності держави. Стратегічна модель оптимізації обсягу та структури державного боргу в 2018-2021 роках повинна містити чіткі граничні межі частки зовнішнього і внутрішнього боргу в відповідності із міжнародними нормами. Такі межі необхідно встановлювати і для витрат на обслуговування зовнішнього і внутрішнього боргу. Стратегія на 2019-2021 роки повинна передбачати призупинення відтоку іноземного банківського капіталу з України та чіткі напрями підвищення привабливості цінних паперів.

АНОТАЦІЯ

Тітаренко М.І.,

«Механізм формування та обслуговування державного боргу України»
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Фінанси,
банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Державні та
муніципальні фінанси»,

Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - економічні відносини, що виникають у процесі формування державного боргу та управління ним.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти: сутність та загальна характеристика державного боргу, інформаційно-аналітичне та нормативно-правове поняття державного боргу, наукове обґрунтування проблем управління державним боргом у науковій літературі.

Проаналізовано: динаміку державного та гарантованого державою боргу, динаміку структури державного боргу та гарантованого державою боргу, структуру державного та гарантованого державою боргу в розрізі валют, динаміку боргу України, динаміку сукупного державного боргу і золотовалютних резервів та темпів їх приросту, динаміку сукупного державного боргу та номінального ВВП України, динаміку зовнішнього державного боргу та номінального ВВП України на душу населення, динаміку зовнішнього державного боргу та валового зовнішнього боргу України.

Запропоновано: використання кореляційно-регресійної моделі залежності зовнішнього державного боргу України від темпу приросту ВВП та середнього курсу гривні до долара США, створення незалежної неурядової установи операційного управління державним боргом, розробити комплексну методіку визначення боргової безпеки держави, здійснити диверсифікацію існуючих та створення нових конкурентоспроможних інструментів внутрішніх державних позик, напрями зміцнення боргової безпеки держави, визначення граничних меж часток зовнішніх і внутрішніх боргів та витрат на їх обслуговування активізувати співпрацю головних координаторів зони боргового забезпечення - Уряду, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної служби фінансового моніторингу України та міжнародних кредиторів.

Ключові слова:

зовнішня заборгованість, внутрішня заборгованість, державний борг, гарантований державною борг, боргова безпека, управління державним боргом.

